

بررسی هدف‌گذاری‌های اندیشکده‌های غربی در برانگیختن ناآرامی‌های اجتماعی ایران

، محمدامین نقشبند¹ حسین زمانی میقان²

¹ دانشجوی ارشد علوم سیاسی، مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Naghshbandamin@gmail.com

² کارشناس ارشد اقتصاد، اقتصاد اسلامی، دانشگاه مفید، قم، ایران
Hzamani69@gmail.com

چکیده

بروز ناآرامی‌های اجتماعی در ایران تحت تأثیر عوامل مختلف داخلی و خارجی بوده است. با این حال تلاش این پژوهش در صدد است تا به عوامل خارجی مرتبط با آن بپردازد. بدون شک سیاست‌گذاری‌هایی که علیه ایران در راستای دامن زدن به اعتراضات اجتماعی شکل گرفته از طریق نقش مشاوره‌های اندیشکده‌ها نیز بوده است؛ بنابراین با توجه به اینکه اندیشکده‌ها نقش مهمی در سیاست‌گذاری و تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌ها علیه ایران ایفا کرده‌اند تلاش خواهد شد تا در این پژوهش به این پرسش اصلی پرداخته شود که عمده‌ترین هدف‌گذاری‌های اندیشکده‌های غربی در جهت برانگیختن ناآرامی‌های داخلی ایران چه بوده است؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد از آنجاکه آمریکا با ناکامی در وادار کردن ایران برای تغییر سیاست‌های خود به‌ویژه در مورد برنامه هسته‌ای ایران و ناتوانی از مداخله نظامی به توصیه اندیشکده‌ها رویکرد ناامن‌سازی داخلی را در پیش گرفته است از همین رو تحریم‌های اقتصادی برای تشدید نارضایتی‌های داخلی از ابزارهای اصلی این سیاست هستند. پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با اسناد کتابخانه‌ای گردآوری شده است.

کلمات کلیدی: اندیشکده، ایران، ناآرامی‌های اجتماعی، تحریم

1. مقدمه

انقلاب اسلامی ایران، تحولی بنیادین در تاریخ این کشور بود که با مشارکت گسترده مردم به ثمر نشست... از همان ابتدا، دشمنان این نظام نوپا به دنبال تضعیف و سرنگونی آن بودند و پیشرفت‌های این کشور را خطری برای ادامه سیاست‌ها و منافع خود می‌دیدند. انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان یک نمونه برجسته از استقلال‌طلبی و مقاومت در برابر فشارهای بین‌المللی، نشان داده است که یک کشور می‌تواند با حفظ ارزش‌های انقلابی و پایداری سیاسی خود، در مقابل تمامی چالش‌ها و تهدیدات مختلف ایستادگی کند و به پیشرفت و رشد پایدار خود ادامه دهد. از آنجاکه ایران پس از انقلاب اسلامی، نقش مهمی در منطقه خاورمیانه پیدا کرده بود، سیاستمداران بین‌المللی به دنبال استراتژی‌های جایگزین برای تحقق اهداف خود

بودند با توجه به اینکه حمله نظامی مستقیم به دلیل قدرت بازدارندگی و روحیه انقلابی مردم، گزینه مقرون به صرفه‌ای نبوده است به همین دلیل، ایجاد ناامنی اجتماعی در داخل کشور به عنوان راهبردی جایگزین مورد توجه قرار گرفته است چراکه این امر با هزینه‌های خود مردم علیه رژیم بوده و کشورهای دیگر می‌توانند تحت حمایت از آن به دولت ایران نیز فشار بیاورند. این امر به ویژه در مواردی که اهداف و سیاست‌های این کشور با منافع بین‌المللی تضاد دارند به شکل مستقیم یا غیرمستقیم بر روند سیاسی و اقتصادی یک کشور می‌تواند تأثیر بگذارد. یکی از مهم‌ترین نکات در این زمینه نقش اندیشکده‌های غربی است که با ارائه تحلیل‌ها و راهکارهای مختلف، در طراحی و اجرای این استراتژی‌ها به یاری دولت‌های خود شتافته‌اند. هدف اصلی این اندیشکده‌ها، این است که نشان دهند چگونه می‌توان بهتر و با کمترین هزینه سیاست‌های مشروعیت زدایی از نظام جمهوری اسلامی را در داخل از میان برد؛ بنابراین پرسش اصلی مطرح شده در این مقاله این است که عمده‌ترین هدف‌گذاری‌های اندیشکده‌های غربی در جهت برانگیختن ناآرامی‌های داخلی ایران چه بوده است؟ فرضیه پژوهش این است که طبق نظر اندیشکده‌ها ناآرامی‌های داخلی ایران باید به عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر ایران در سطوح مختلف از جمله سیاسی، اقتصادی و امنیتی به کار گرفته شوند تا این ناآرامی‌ها برانگیزنده‌ی ناامنی، تحریم‌های اقتصادی و محدودیت‌های سیاسی علیه رژیم ایران شود و از این طریق ایران وادار به تغییر سیاست‌های خود از جمله در پرونده هسته‌ای گردد.

ادبیات پژوهش

بحران‌ها اغلب در ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی ظهور می‌یابند. هر یک از این بحران‌ها می‌تواند در شرایط خاصی به بحران امنیتی تبدیل شده و حکومت‌ها را به چالش بکشد. به دلیل ماهیت پویا و دینامیک هر یک از این بحران‌ها، امکان تغییر ماهیت و تبدیل آن‌ها به یکدیگر وجود دارد. بحران اجتماعی زمانی رخ می‌دهد که اختلالاتی در جامعه پدید آید که تعادل عمومی، عملکرد بهنجار و حیات اجتماعی را به خطر بیندازد. می‌توان گفت: شورش، ناامنی، اغتشاش، ناآرامی و موارد مشابه از مصادیق بحران‌های اجتماعی هستند که به دلیل بروز یک وضعیت بحرانی و نابسامان یا در اثر وجود عوامل متعدد داخلی و خارجی پدید می‌آیند [1] در همین راستا ناآرامی‌های اجتماعی نیز یکی از مفاهیمی است که تعریف‌های متعددی درباره آن وجود دارد. ناآرامی ابتدایی‌ترین مرحله از یک جنبش اجتماعی است که ممکن است ادامه یابد و سال‌ها به طول انجامد. به نظر گروهی، ناآرامی‌ها به اشکال مختلفی از جمله تظاهرات، قیام، بلوا و اعتصاب مشاهده می‌شوند. این رفتارهای جمعی در محل‌های عمومی صورت می‌گیرند و ممکن است بدون سازمان‌دهی و رهبری خاصی باشند [2] عوامل متعددی می‌تواند بروز ناامنی اجتماعی شود. اگر این عوامل را به دودسته داخلی و خارجی تقسیم کنیم می‌توان بیان داشت در حوزه داخلی از نظر اقتصادی بیکاری، فقر، تورم و نابرابری اقتصادی از جمله عوامل اقتصادی هستند که می‌توانند به بروز ناآرامی‌های اجتماعی منجر شوند از سوی دیگر مشکلات اجتماعی مانند تبعیض نژادی، قومیتی، مذهبی و جنسیتی و همچنین تغییرات فرهنگی ناگهانی یا تحمیل ارزش‌های فرهنگی جدید می‌تواند مقاومت اجتماعی و ناآرامی‌هایی را به دنبال داشته باشد به علاوه سرکوب و فساد سیاسی و ناکارآمدی موارد دیگر ه؛ ند. اما از نظر خارجی مداخلات خارجی شامل حمایت مستقیم یا غیرمستقیم کشورهای خارجی از گروه‌های مخالف و معترضان می‌شود که می‌تواند به بروز ناآرامی‌های اجتماعی منجر گردد. این حمایت‌ها می‌توانند شامل تأمین مالی، تسلیحاتی و آموزشی باشند. تحریم‌های اقتصادی و سیاسی از سوی کشورهای خارجی نیز می‌تواند منجر به فشارهای اقتصادی و اجتماعی بر مردم شده و نارضایتی عمومی را افزایش دهند. استفاده از رسانه‌های خارجی برای پخش اطلاعات نادرست و تحریک مردم به اعتراض و ناآرامی، یکی از ابزارهای مؤثر در بروز ناآرامی‌های اجتماعی است. تلاش برای نفوذ فرهنگی و تغییر ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی از سوی کشورهای خارجی نیز می‌تواند منجر به بروز ناآرامی و مقاومت اجتماعی شود. درنهایت، حملات نظامی یا تهدید به حمله از سوی کشورهای

خارجی می‌تواند امنیت اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و به ناآرامی‌های اجتماعی منجر شود؛ در همین راستا یکی از مهم‌ترین عوامل که شاید نیازمند بررسی بیشتر است نقش اندیشکده‌ها است. یک "اندیشکده" به موسسه‌ای گفته می‌شود که وظیفه هدایت پژوهش را بر عهده دارد و در بررسی و تحلیل مسائل گوناگون از جمله سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، راهبردی، سیاسی، اقتصادی، علمی، فناوری، تجاری و نظامی فعالیت می‌کند. این سازمان‌ها در دنیای امروز به‌عنوان مراکز ویژه برای تفکر و پژوهش در زمینه‌های سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی و تولید ایده میان‌رشته‌ای شناخته می‌شوند و بر اصول جمع‌اندیشی و ایده‌پردازی مبتنی هستند. این مؤسسات به‌اصطلاح "Think Tank" شناخته می‌شوند و در ادبیات تخصصی فارسی به‌عنوان "اتاق فکر"، "اندیشکده"، "اندیشگاه" یا "پژوهشگاه" نیز گاهی نامیده می‌شوند [3] باید گفت اندیشکده‌ها می‌توانند نقش مهمی در شکل‌دهی و هدایت ناآرامی‌های اجتماعی ایفا کنند. از جمله این موارد قابل‌ذکر است:

- اندیشکده‌ها با تحلیل و پژوهش، تدوین استراتژی‌ها، مشاوره به دولت‌ها، ایجاد و پشتیبانی شبکه‌ها، استفاده از رسانه و جنگ روانی، فراهم کردن بسترهای آموزشی، تحلیل و ارزیابی اثرات تحریم‌ها، پشتیبانی از حقوق بشر، تشویق به دموکراسی و اصلاحات و تشکیل ائتلاف‌های بین‌المللی است.
- اندیشکده‌ها با تحلیل و پژوهش‌های عمیق خود درباره مسائل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی کشورها، اطلاعات دقیقی ارائه می‌دهند که می‌تواند به شناخت نقاط ضعف و آسیب‌پذیری‌ها کمک کند. همچنین، استراتژی‌هایی برای بهره‌برداری از نارضایتی‌های موجود در یک جامعه تدوین می‌کنند. این استراتژی‌ها می‌توانند شامل تحریک نارضایتی‌ها، تشدید شکاف‌های اجتماعی و فرهنگی و پیشنهاد راهکارهای مداخله‌ای باشند.
- اندیشکده‌ها به دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مشاوره می‌دهند و به آن‌ها کمک می‌کنند تا سیاست‌های خود را در راستای تأثیرگذاری بر جوامع دیگر تنظیم کنند. این مشاوره‌ها می‌توانند شامل توصیه‌هایی برای اعمال تحریم‌ها، حمایت از گروه‌های مخالف، یا استفاده از رسانه‌ها برای جنگ روانی باشند. علاوه بر این، اندیشکده‌ها با ایجاد و پشتیبانی شبکه‌هایی از فعالان اجتماعی، نخبگان و گروه‌های مخالف، به تقویت جنبش‌های اعتراضی کمک می‌کنند. این شبکه‌ها می‌توانند اطلاعات، منابع و حمایت‌های لازم را برای معترضان فراهم کنند.
- اندیشکده‌ها با استفاده از رسانه‌های مختلف، به انتشار اطلاعات و تحلیل‌های خود پرداخته و از این طریق می‌توانند افکار عمومی را تحت تأثیر قرار دهند. این اقدامات می‌توانند به تشدید نارضایتی‌ها و تحریک مردم به اعتراض و ناآرامی منجر شوند. همچنین، اندیشکده‌ها می‌توانند بسترهای آموزشی برای فعالان اجتماعی و سیاسی فراهم کنند. این آموزش‌ها می‌توانند شامل تکنیک‌های سازماندهی اعتراضات، روش‌های مقابله با نیروهای امنیتی و تکنیک‌های ارتباطی باشد.
- اندیشکده‌ها با تحلیل اثرات تحریم‌های اقتصادی و سیاسی، به دولت‌ها کمک می‌کنند تا بهترین روش‌ها برای افزایش فشار بر یک کشور را بیابند. این تحلیل‌ها می‌تواند به تصمیم‌گیری‌های دقیق‌تر و مؤثرتر منجر شود. برخی اندیشکده‌ها با تمرکز بر حقوق بشر، نقض حقوق شهروندان توسط دولت‌ها را برجسته کرده و از این طریق به افزایش نارضایتی‌ها کمک می‌کنند. همچنین، اندیشکده‌ها با تشویق به دموکراسی و اصلاحات در کشورها، می‌توانند فشارهای داخلی و خارجی را بر دولت‌ها افزایش دهند. این اقدامات می‌توانند به ناآرامی‌های اجتماعی و تغییرات سیاسی منجر شوند.
- اندیشکده‌ها با تشکیل ائتلاف‌های بین‌المللی از دولت‌ها و سازمان‌های غیردولتی، می‌توانند حمایت‌های بین‌المللی برای معترضان و مخالفان را جلب کنند و فشار بر دولت‌های موردنظر را افزایش دهند. این فعالیت‌ها نشان می‌دهد که اندیشکده‌ها می‌توانند نقش مهم و پیچیده‌ای در تشدید ناآرامی‌های اجتماعی و اعمال فشار بر دولت‌ها ایفا کنند.

نقش اندیشکده ها در ناآرامی های اجتماعی ایران

بسیاری از تحلیلگران ناآرامی های اجتماعی اخیر در ایران در دی ماه 1396 و آبان ماه 1398 که در بیش از 100 شهر رخ داد را متمایز از رخداد های مشابه گذشته می دانند. به نظر می رسد این رخدادها از سه نظر: غافلگیرکننده بودن، منحصر به فرد بودن و پیچیده بودن، دارای تفاوت های ویژه ای با حوادث دهه های قبل هستند به عبارت دیگر این ناآرامی ها بدون هشدار قبلی و به طور ناگهانی رخ دادند، به طوری که مسئولان و تحلیلگران نمی توانستند پیش بینی کنند و به سرعت واکنش نشان دهند. مسائل و مطالباتی که مطرح می شد، متفاوت از موارد قبلی بود. این ناآرامی ها به دلایل متعدد و متنوعی رخ دادند و عوامل زیادی در شکل گیری و تشدید آن ها نقش داشتند، به طوری که تحلیل و مدیریت آن ها به مراتب دشوارتر از گذشته بود. حال در ادامه تلاش خواهد شد تا در خصوص ناآرامی های اجتماعی در ایران به مهم ترین اهداف طراحی شده اندیشکده ها پرداخته شود:

اهداف سیاسی

شکست های مکرر هم پیمانان ایالات متحده چه در سوریه و عراق و چه در یمن و هم تهدیدهای امنیتی که هم پیمانان ایالات متحده و حتی خود این کشور با آن مواجه است تأثیر بسزایی در تغییر رویکرد سیاسی این کشور در مورد ناامن سازی داخل ایران داشته است. اندیشکده معتبر آمریکایی «شورای آتلانتیک» در گزارش خود با عنوان «پرده برداری از انقلاب: نگاهی نزدیک تر به حضور و نفوذ ایران در غرب آسیا» به بررسی جنبه هایی از قدرت ایران پرداخته که مدعی است جدید یا کمتر شناخته شده هستند. نویسندگان این گزارش چهار عامل «حمایت از نیروهای نیابتی شیعه»، «صدور ایدئولوژی»، «ارائه تسلیحات» و «تشکیل شبکه های فراملی» را در موفقیت منطقه ای ایران در برابر آمریکا و متحدانش مؤثر می دانند. آن ها معتقدند که تهران به ویژه از شبکه های فراملی خود برای ظرفیت سازی در میان نیروهای نیابتی اش بهره می برد. در ادامه، گزارش به بررسی استفاده ایران از این عوامل در سه پرونده نفوذ ایران در «عراق و سوریه» و «بحرین» می پردازد [4].

ست جی. جونز^{*}، رئیس هارولد براون و مدیر پروژه تهدیدات فراملی در مرکز مطالعات استراتژیک و بین المللی معتقد است که برای تقویت و تداوم اعتراض ها در ایران و سایر کشورهای منطقه مانند لبنان و عراق بخش اصلی رقابت آمریکا با ایران باید ایدئولوژیک باشد. به هر حال، کمپین اطلاعاتی ایالات متحده علیه اتحاد جماهیر شوروی - که شامل پلتفرم ها و سیستم هایی مانند رادیو اروپای آزاد، رادیو آزادی، صدای آمریکا و آژانس اطلاعات ایالات متحده بود - در طول جنگ سرد بسیار حیاتی بود. او بر دو چیز تأکید می کند نخست فشار ایالات متحده - حمایتش از اصول دموکراتیک، بازارهای آزاد و مطبوعات آزاد دوم استفاده از مهم ترین نقاط ضعف ایران [5]. البته باید گفت در زمان اختلاف غرب با یکدیگر پروژه تحریم ایران نیز به عقب می افتد؛ هنری روم[†] متخصص در تحریم ها، مسائل اقتصادی و هسته ای ایران در موسسه واشنگتن راه حل می دهد که برای تحریم های حقوق بشر علیه ایران باید به هماهنگی و خلاقیت بیشتری دست یابیم تا بتواند رژیم ایران را تحت فشار قرار بدهد؛ از همین رو در مورد اعتراضات، پرونده هسته ای و روابط تهران با روسیه می توان مانور داد. او بیان می کند که اگر هماهنگی صورت نگیرد نمی توان به اهداف رسید مثلاً حوادث داخل ایران در سال ۲۰۱۹ در اوج تنش های ترانس آتلانتیک بر سر سیاست ایران رخ داد. دولت های اروپایی به شدت با خروج دولت ترامپ از توافق هسته ای در سال ۲۰۱۸ مخالف بودند و تلاش کردند با ایجاد مکانیسم مالی ویژه و حمایت سیاسی از تهران، توافق را حفظ کنند بنابراین در این وضعیت بروکسل از تحریک تهران خودداری کرد و تا آوریل ۲۰۲۱ تحریمی صادر نکرد؛ کانادا هم تحریمی صادر نکرد. با این حال هنری روم معتقد است که تحریم های حقوق بشری روشی برای نشان دادن حمایت از معترضان است [6] همان گونه که و آنتونی بلینکن،

^{*} Seth G. Jones

[†] Henry Rome

وزیر امور خارجه آمریکا اعلام کرد که تحریم‌های بیشتر ما نشان‌دهنده حمایت ایالات متحده از حوادث داخل ایران است؛ همچنین واشنگتن تحریم‌های بخش فناوری ایران را کاهش داد؛ ایلان ماسک توثیق کرد که سرویس اینترنت ماهواره‌ای استارلینک خود را بر روی ایران «فعال» کرده است این اقدام برای ایجاد احساس امنیت کاذب به مردم بود. [7] با این حال طبق تحلیل بنیاد کارنگی برای صلح بین‌المللی رویکرد ایالات متحده در قبال ایران، مشابه کاری است که زمانی با اتحاد جماهیر شوروی انجام می‌داد - حمایت از مخالفان حتی در زمانی که دو طرف در مورد معاملات تسلیحاتی مذاکره می‌کردند [8] اما همان‌طور که برویکنز بیان می‌دارد تا زمانی که رهبران ایران خود را در محاصره یک شورش داخلی که توسط دشمنان دیرینه‌شان سازمان‌دهی شده است ببینند، ممکن است تمایلی جدی به مذاکره جدی و پایدار با جامعه بین‌المللی به‌ویژه در مورد برنامه هسته‌ای نداشته باشند [9]

اهداف اقتصادی

تحریم‌های هدفمند یکی از انواع تحریم‌های اقتصادی است که به‌طور خاص سفر، تجارت و روابط مالی را برای یک کشور، نهاد یا فرد خاص محدود می‌کند. این نوع تحریم‌ها توسط یک کشور یا سازمان چندجانبه مانند سازمان ملل متحد اعمال می‌شود. درحالی‌که انواع مختلفی از تحریم‌های اقتصادی وجود دارد، دودسته اصلی شامل تحریم‌های عمومی بر کشورها (معمولاً به‌عنوان "تحریم‌های مبنای گسترده" یا "تحریم‌های جامع" شناخته می‌شوند) و تحریم‌های مستقیم بر افراد یا نهادها (معمولاً به‌عنوان "تحریم‌های هدفمند" شناخته می‌شوند) است [10]. بنیاد دفاع از دموکراسی‌ها* استراتژی تحت‌فشار قرار دادن ایران مشابه استراتژی است که رئیس‌جمهور رونالد ریگان در دهه ۱۹۸۰ میلادی برای مقابله با قدرت شوروی به کاربرد یعنی با فشار بر سیاست‌هایی که برای افزایش توسعه‌طلبی شوروی طراحی شده بود راه تحریم را هم افزود. استراتژی اصلی او این بود که اتحاد جماهیر شوروی را به‌عنوان یک دولت تهاجمی و انقلابی و به‌طور کلی درونی ضعیف، و تحت‌فشار قرار داد تا واشنگتن آن را تحت‌فشار قرار دهد [11]

نارضایتی‌های ناشی از افزایش شدید قیمت‌ها و کساد اقتصادی منجر به اعتراضات گسترده علیه دولت در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹، عمدتاً در مناطق طبقه کارگر و کم‌درآمد شد [12] یکی از مهم‌ترین طرفداران تحریم و خط‌مشی سخت‌گیرانه علیه ایران توسط لابی حامی اسرائیل و نو محافظه‌کار طراحی شد که هدف آن قرار دادن ایران در اولویت تغییر رژیم از طریق مداخله نظامی آمریکا حتی پیش از عراق بود. تحت‌فشار مداوم تل‌آویو، ایالات متحده تحریم‌های بیشتری علیه ایران اعمال کرد، که به دلیل برنامه انرژی هسته‌ای و امنیتی سازی متهم به توسعه تسلیحات شد دولت بوش از زرادخانه هسته‌ای اسرائیل که برخلاف معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (NPT) ساخته شده بود و ایران یکی از امضاکنندگان آن بود، چشم‌پوشی کرد. با اینکه تحریم‌های آمریکا به‌شدت به اقتصاد ایران آسیب رساند و زندگی روزمره مردم را مختل کرد، اما نتوانست رژیم ایران را تغییر دهد، همان‌طور که در کوبا و کره شمالی نیز موفق به این کار نشده بود. هدف واقعی تحریم‌ها فلج کردن اقتصاد ایران و غیرقابل تحمل کردن زندگی برای مردم عادی بود، به این امید که آن‌ها قیام کنند و جمهوری اسلامی را سرنگون کنند [13]

در دوران ریاست جمهوری ترامپ، تنش‌ها به‌ویژه از زمانی که از توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ با ایران خارج شد و تحریم‌های فلج‌کننده‌ای را اعمال کرد، افزایش یافت؛ سیاست «فشار حداکثری» آمریکا، ایران را تحت شدیدترین تحریم‌های اعمال شده قرار داد که موضوع مهم در تأثیر وضعیت اقتصادی بر اعتراضات برجسته ساخت؛ اندیشکده شورای روابط خارجی اروپا (ECFR) پیشنهاد می‌کند که دولت‌های اروپایی باید دقت کنند که رژیم ایران را تحریم کنند ولی طوری باشد که انتظارات معترضان را بیش از حد افزایش ندهند و منجر به ناامیدی از حمایت خارجی نشوند. با این حال، اگر اروپایی‌ها با احتیاط عمل

* The Foundation for Defense of Democracies (FDD)

کنند، می‌توانند همبستگی مهمی با معترضان ایرانی نشان دهند.[14] اندیشکده رند با استناد به گزارش‌های حقوق بشر بیان می‌دارد که علی‌رغم معافیت‌های ظاهری واردات بشردوستانه، محدودیت‌های بانکی ناشی از تحریم‌های ایالات متحده اما تحریم‌ها ایران را از تأمین مالی چنین وارداتی باز می‌دارد و به کمبود دارو برای درمان بیماری‌های نادر و انواع مختلف سرطان دچار می‌سازد که هدفش مردم عادی است [15] این مطلب در برخی موارد، مقامات آمریکایی نیز به‌وضوح نشان می‌دهد که تحریم‌های آمریکا که برای مردم عادی ایران ایجاد می‌شود، به‌طور عمدی طراحی می‌شود. این اقدام جزو طرح‌های آن‌ها برای تحرک ایران به‌منظور ایجاد فشار بر دولت خودکامه‌شان برای «تغییر رفتار» است که به‌عنوان یک دستور برای گروه‌های ایرانی مطرح می‌شود. به‌عنوان در تاریخ 14 فوریه 2019، به‌عنوان مثال، مایک پمپئو، وزیر امور خارجه ایالات متحده، در مصاحبه با سی‌سی‌اس نیز اظهار داشت: «با تحریم‌های آمریکا، وضعیت مردم ایران بسیار بدتر شده است و ما معتقدیم که این تحریم‌ها مردم ایران را به مقاومت می‌پردازند. ترغیب خواهد کرد و رژیم را به تغییر رفتار وادار می‌سازد.» وزارت خزانه‌داری آمریکا نیز پیش‌بینی کرده بود که سیاست‌های تحریمی به افزایش انزوای مالی و اقتصادی در ایران منجر شود [16]. امری که برای برانگیختن مردم و اعتراضات طراحی شده است.

اهداف امنیتی

همانگونه که پیش‌تر اشاره شد ناامنی اجتماعی ممکن است به علت عدم رضایت از وضعیت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی یا فرهنگی به وجود بیاید و می‌تواند به تحرکات اجتماعی، تظاهرات، خشونت‌های خیابانی یا حتی شورش‌ها منجر شود. در این مواقع، ناامنی اجتماعی ممکن است به تغییرات سیاسی عمیق در کشور منتهی شود و در برخی موارد، به ناپایداری اجتماعی گسترده منطقه‌ای یا حتی جهانی منجر شود. از سوی دیگر، اصطلاح "جنگ نیمه سخت" یا "نبرد نیمه سخت" به منازعات مسلحانه کوچک‌تر از یک جنگ کامل اشاره دارد که ممکن است در یک منطقه یا کشور به وقوع بپیوندد. این نوع منازعات معمولاً کمتر از یک جنگ به وسعت و شدت گسترده هستند، اما می‌توانند خطرات جدی امنیتی، اقتصادی و اجتماعی را به همراه داشته باشند. بنابراین، ناامنی اجتماعی می‌تواند یکی از عواملی باشد که باعث تشدید و بروز جنگ‌های نیمه سخت شود، به ویژه زمانی که ناپایداری اجتماعی منجر به تقابلات نظامی و یا تصاعد تنش‌های داخلی شود. برخی اندیشکده‌ها و سازمان‌های بین‌المللی معتقدند که اغتشاشات اجتماعی و ناامنی‌های داخلی در یک کشور می‌توانند به عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف امنیتی خود استفاده شوند. این اهداف می‌توانند شامل افزایش فشار بر رژیم‌های خصمانه، تضعیف پایداری دولت‌ها، یا تحت فشار قرار دادن برای تغییر سیاست‌های خود باشند. در همین راستا سازمان‌دهی اغتشاشات از خارج از طریق دامن زدن به عقاید مذهبی افراطی و فرقه‌ای می‌تواند زندگی و همزیستی مسالمت‌آمیز مردم و ادیان را دچار بحران کند و شکاف‌های اجتماعی - سیاسی - مذهبی متعددی را به جامعه تحمیل نماید؛ البته واکنش‌ها به اعتراضات ایران در تناسب با واکنش‌هایی نسبت به رقابت‌های دولتی با ایران است مثلاً دولت سعودی با ایران به‌عنوان رقیب در شرایط سخت خرسند است و احتمالاً از طریق حمایت از برنامه‌های رادیویی به مخالفان در ایران کمک می‌کند [17] برای حامیان ناآرامی‌های اجتماعی در ایران مسئله تنها نباید در محدودیت زنان باشد بلکه شامل گروه‌های قومی و مذهبی است که در اعتراضات فعال شوند.

سازمان پروژه داده‌های مکان و رویداد درگیری مسلحانه* اذعان می‌کند که بحران امنیتی در داخل به ایجاد تهدید فوری برای بقای رژیم نبود هرچند مقامات ایرانی گروه‌های مسلح در شمال عراق را به قاچاق سلاح به داخل کشور و دامن زدن به ناآرامی‌ها متهم کرده و مدعی هستند که از آغاز ناآرامی‌ها بیش از ۸۰۰۰ سلاح از جمله بیش از ۶۰۰۰ سلاح جنگی را کشف و ضبط کرده‌اند. همچنین، جان بولتون، مشاور سابق امنیت ملی ایالات متحده، در نوامبر ۲۰۲۲ در مصاحبه‌ای اظهار داشت

* The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)

که «اپوزیسیون» در داخل ایران به سلاح‌های دزدیده‌شده از نیروهای بسیج و همچنین سلاح‌های قاچاق شده از مرز کردستان مسلح شده است [18] از سوی دیگر در اواخر اکتبر 2021، ایران یک حمله سایبری سراسری به پمپ‌بنزین‌ها را تجربه کرد. مهرداد ویس کرمی، دبیر کمیسیون ویژه بررسی این لایحه حمایت، یک روز پس از حمله سایبری، گفت: همین که مردم ببینند دشمن می‌تواند در یک حمله سایبری به کشور ضربه بزند، نشان می‌دهد که ما باید به حوزه‌های مربوط به دفاع سایبری و قوانین تضمین‌کننده آن توجه ویژه داشته باشیم» [19]

جمع‌بندی

هدف این پژوهش بررسی عمده‌ترین هدف‌گذاری‌های اندیشکده‌های غربی در جهت برانگیختن ناآرامی‌های داخلی ایران بوده است. همان‌طور که بیان شد اندیشکده‌ها از طریق تحلیل‌ها، پژوهش‌ها، ارزیابی‌های سیاسی و اقتصادی، استراتژی‌های ارتباطی و رسانه‌ای به یاری سیاست‌گذاران می‌شتابند. در خصوص ایران نیز این اندیشکده‌ها به‌منظور تسهیل برانگیختن ناآرامی‌ها در جامعه ایران، تلاش کردند تا بین اهداف سیاسی، اقتصادی و امنیتی کشورها از بستر ناامنی‌های اجتماعی ارتباط برقرار سازند و این اندیشکده‌ها در پی ایجاد فشارهای مختلف بر ایران هستند تا این کشور در مسیری قرار گیرد که تغییرات اساسی در سیاست‌های خود، به‌ویژه در زمینه هسته‌ای را بپذیرد.

البته این اقدام برای جبران شکست‌های متحدان آمریکا در سوریه، عراق و یمن و تهدیدهای امنیتی است که باعث شد سیاست‌ها به سمت ناامن‌سازی داخلی ایران بیشتر در داخل ایران معطوف شود. به عبارت دقیق‌تر شکست‌های منطقه‌ای دشمنان ایران باعث شده تا سیاست‌ها و تاکتیک‌های بین‌المللی آنها به سمت ناامن‌سازی داخلی ایران تمایل پیدا کند. این روند به طور مستقیم به نیاز برای ایجاد ناامنی‌های اجتماعی در ایران اشاره دارد که به عنوان یک ابزار برای ضربه زدن به رژیم ایران و افزایش فشارها بر آن در سطوح مختلف، از جمله سیاسی، اقتصادی و امنیتی، به کار گرفته می‌شود. این روند از یک سو می‌تواند به تحریک مردم و افزایش فشار بر رژیم ایران بیانجامد، اما از سوی دیگر ممکن است به پایداری اجتماعی و امنیت منطقه‌ای آسیب بزند.

اندیشکده‌های معتبر آمریکایی مانند شورای آتلانتیک و مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی نقشی در تحلیل و پیشنهاد راهکارهای استفاده از نارضایتی‌های داخلی ایران برای فشار بر حکومت دارند؛ تحریم‌های هدفمند اقتصادی با محدود کردن سفر، تجارت و روابط مالی، ابزار مهم در سیاست‌های خارجی علیه ایران بوده‌اند. این تحریم‌ها باهدف حرکت نارضایتی‌ها و فشار بر حکومت ایران، از سوی اندیشکده‌های آمریکایی برای تضعیف مشروعیت دولت و تحت‌فشار قرار دادن آن در مذاکرات، به‌ویژه در مسائل هسته‌ای، مورد استفاده قرار می‌گیرد. تحریم‌ها به‌طور عمده زندگی مردم عادی را می‌کردند تا آنها را به اعتراض برساند؛ سازمان‌دهی اغتشاشات از خارج از طریق حرکت عقاید مذهبی افراطی می‌تواند همزیستی مسالمت‌آمیز را مختل کرده و شکاف‌های اجتماعی و مذهبی را تشدید کند.

در خاتمه باید گفت ناامنی‌های اجتماعی یک گزینه مناسب به جای جنگ با ایران است که به برخی مزایا و دلایل زیر می‌توان اشاره کرد:

- کاهش خسارات‌های انسانی و مالی: جنگ‌ها معمولاً باعث خسارات انسانی و مالی عظیمی می‌شوند که به هر دو طرف وارد می‌شود. ایجاد ناامنی‌های اجتماعی ممکن است این خسارات را به حداقل برساند، زیرا معمولاً منجر به جنگ نمی‌شود و از راهکارهای اقتصادی و سیاسی برای تحقق اهداف استفاده می‌کند.

- استفاده از تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی: ایجاد ناامنی‌های اجتماعی می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای اعمال تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی علیه رژیم‌ها استفاده شود. این رویکرد ممکن است به دست آوردن تغییرات سیاسی و اجتماعی در کشورها منجر شود بدون آنکه نیاز به استفاده از نیروی نظامی باشد.
- استفاده از راهکارهای نیمه سخت: استفاده از راهکارهای نرم مانند ایجاد ناامنی‌های اجتماعی، می‌تواند بازدهی بیشتری در بلندمدت داشته باشد و از جنبه‌های اخلاقی و بین‌المللی هم قابل قبول تر باشد.

به طور کلی ناامنی اجتماعی به عوامل داخلی نیز بستگی دارد اما راهبرد پیشنهادی اندیشکده‌ها نه تنها نتوانست فعالیت هسته‌ای ایران را به طور کامل طبق خواسته‌های غربی پیش ببرد، بلکه در فعالیت‌های منطقه‌ای نیز تاثیر زیادی نداشت.

مراجع

- [1] مددی، ا. شاکری خوش، ا. & جوان پور هروی، ع. (1399). چالش‌های سیاسی اجتماعی فقر و نابرابری در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره نهم، شماره سوم، شماره پاییز و زمستان 1399، صص 249-283، 254.
- [2] عسگری، م. & حسینی، س. (1400). تبیین فرایند و معرفی عوامل وقوع ناآرامی‌های اجتماعی در ج. اسلامی ایران، فصلنامه علمی راهبرد دفاعی، سال نوزدهم، شماره 74، تابستان 1400، صص 178-145.
- [3] حسین فرد، د. (1397). بررسی نقش اندیشکده‌های آمریکا در سیاست خاورمیانه‌ای ایالات متحده (2001-2017)، پایان‌نامه ارشد دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: محسن اسلامی، 32.
- [4] Smyth, P. (2017). "Revolution Unveiled: A Closer Look at Iran's Presence and Influence in the Middle East"
- [5] Jones, S. G., & Newlee, D. (2019). "Iran's Protests and the Threat to Domestic Stability, CENTER FOR STRATEGIC & INTERNATIONAL STUDIES" <https://www.csis.org/analysis/irans-protests-and-threat-domestic-stability>.
- [6] Rome, H. (2022). "Human Rights Sanctions on Iran Need More Coordination and Creativity" <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/human-rights-sanctions-iran-need-more-coordination-and-creativity>.
- [7] Berger, M. (2022). "Iran's protests pose a challenge for Washington and Silicon Valley" <https://www.washingtonpost.com/world/2022/10/12/iran-tech-sanctions-censorship-protest/>.
- [8] Kelemen, M. (2022). "U.S. announces new sanctions on Iran, even as it seeks a new nuclear deal" <https://www.npr.org/2022/10/06/1127235683/iran-sanctions-protests-mahsa-amini>.
- [9] Maloney, S., & Takeyh, R. (2011). "The Self-Limiting Success of Iran Sanctions" <https://www.brookings.edu/articles/the-self-limiting-success-of-iran-sanctions/>.

[10]Kmiotek, C., & Novo, L. (2023). "What are 'targeted human rights sanctions,' and why are they used for Iran?"
(<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/iran-targeted-human-rights-sanctions/>).

[11]Dubowitz, M., & Kittrie, O. (2023). "Strategy for a New Comprehensive U.S. Policy on Iran" , <https://www.fdd.org/analysis/2023/01/10/strategy-for-a-new-comprehensive-us-policy-on-iran/>).

[12]V. Yee and . F. Fassihi(2022), " Out-of-Reach Dreams' in a Sickly Economy Provoke the Rage in Iran", no.
<https://www.nytimes.com/2022/10/02/world/middleeast/iran-protests-economy.html>, 2022 .

[13]MATIN-ASGARI, A. (2019). "Iran's Rulers Have Contained the Protest Movement, but the System Is Far From Stable"
,<https://jacobin.com/2023/07/iran-protests-state-response-us-sanctions-foreign-relations/>.

[14]Barnes-Dacey, J. (2022). "Three ways European governments can support Iranian protesters"
,<https://ecfr.eu/article/three-ways-european-governments-can-support-iranian-protesters/>.

[15]Kaye, D. D. (2019). "With Chaos in the Streets of Iran, Here's How the United States Could Help the Iranian People"
(<https://www.rand.org/pubs/commentary/2019/12/with-chaos-in-the-streets-of-iran-heres-how-the-us.html>).

[16]HRW. (2019). "Maximum Pressure" US Economic Sanctions Harm Iranians' Right to Health"
,<https://www.hrw.org/report/2019/10/29/maximum-pressure/us-economic-sanctions-harm-iranians-right-health>.

[17]Deknatel, F. (2022). "What Do Iran's Protests Mean for the Arab World? A Democracy in Exile Roundtable"
,<https://dawnmena.org/what-do-irans-protests-mean-for-the-arab-world-a-democracy-in-exile-roundtable/>.

[18]Acleddata. (2023). "Anti-Government Demonstrations in Iran A Long-Term Challenge for the Islamic Republic"
,<https://acleddata.com/2023/04/12/anti-government-demonstrations-in-iran-a-long-term-challenge-for-the-islamic-republic/>.

[19]Dagres, H. (2022). "Iranians on SocialMedia"
,<https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/iranians-on-socialmedia>.